

УДК 330.341.42

О.С. МАКОВОЗ

Харківський національний університет внутрішніх справ

РОЗВИТОК МЕРЕЖНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ

У статті здійснено теоретичне дослідження сутності понять мережа та мережна економіка. Проведено аналіз змісту мережної організації бізнесу. Більшість бізнес-одиниць вбачають вирішення сучасних господарських проблем функціонування в об'єднанні різних компаній в ті чи інші види мереж для нарощування потенціалу. Охарактеризовано переваги та недоліки мережної організації бізнесу. Основним положенням в мережній організації бізнесу є те, що окрема фірма залежить від ресурсів, контрольованих іншими фірмами. Структурні одиниці мережі пов'язані між собою в різних напрямках: фінансовому, технічному, соціальному, інформаційному, адміністративному, юридичному, просторовому.

Ключові слова: мережа, бізнес, глобалізація, мережна економіка, мережні організації, мережна організація бізнесу.

Вступ

Сучасний стан організації бізнесу в Україні дотепер не відповідає новим умовам інституційного середовища ринкового типу. Нині не сформовано бачення на державному, регіональному і окремих господарських одиниць рівнях щодо ролі, яку покликана відігравати мережна організація бізнесу в економічному і соціальному житті країни. За останні роки в Україні істотно змінилися ризики підприємницької діяльності, все більше відчутні глобалізаційні процеси, як наслідок виникають нові форми бізнесу в форматі мережної економіки. Глобальна, тому що основні види економічної діяльності такі, як виробництво, споживання та обмін товарами і послугами, а також їх складові (капітал, труд, сировина, управління, інформація, технологія, ринки), організуються в глобальному масштабі безпосередньо або з використанням розгалужених мереж, які зв'язують еконо-

мічних агентів [1, с. 81]. У доповіді Європейської Комісії, сутністю мережної економіки є визначення середовища в якому будь-яка компанія або індивід, що знаходиться в різних точках економічної системи, можуть контактувати легко із мінімальними витратами з будь-якою іншою компанією або індивідом спільної роботи для торгівлі, для обміну ідеями і ноу-хау або просто для задоволення [2].

1. Формулювання проблеми

Посилення конкуренції в умовах глобалізації вимагає від суб'єктів ринку пошуку відповідних форматів ведення підприємницької діяльності. Сьогодні переважна більшість організацій обирає варіант централізованої координації бізнесу, багаторівневої ієрархії і рух до різноманітних, більш гнучких структур. Усе зазначене більше нагадує скоріше мережі, ніж традиційні бізнес-піраміди. Тому виникає необхідність дослідження та критичного аналізу мережної організації бізнесу.

2. Вирішення проблеми

Одна з найбільш гострих проблем української економіки проявляється в недостатньому пристосуванні підприємств до умов сучасного ринку, це пов'язане з відсталістю технічної та технологічної бази, неконкурентоздатністю продукції. Більшість суб'єктів господарювання сьогодні знаходять вирішення зазначених питань за рахунок зрощування різних компаній в ті чи інші види мереж для нарощування потенціалу.

Дослідженнями сутності мережної економіки присвячені праці видатних іноземних вчених таких як: М. Кастельса, Р. Майлза, Б. Мільнера, Р. Патюреля, Д. Реута, Ч. Сноу, Г. Тореллі, П. Хіманена та інші [1, 3, 4]. В останні роки багато вітчизняних науковців розглядали зазначену проблему: І. Беседіна, І. Жилиєва, Т. Носова, Д. Русак, Н. Ушакова та інші [5]. Аналіз існуючих публікацій свідчить про необхідність більш детального дослідження мережної організації бізнесу в сучасних умовах господарювання.

2.1. Визначення поняття мережа та види мереж

Мережі являють собою сукупність фірм або спеціалізованих одиниць, діяльність яких координується ринковими механізмами замість командних методів. Вони розглядаються як форма, що відповідає сучасним вимогам зовнішнього середовища.

Агенти, користувачі, конкуренти разом створюють цінність мережі, хоча результати збільшення віддачі можуть бути розподілені нерівно. Розповсюдження мережної економіки виглядає як неминучість, оскільки в своїй корисній суті вона виглядає ефективнішою, ніж інші форми функціонування господарюючих суб'єктів.

Провідний дослідник питань мережної економіки, М. Кастельс, виділяє різні види мереж: мережа глобальних фінансових потоків, мережа засобів масової інформації та інші. Розширюючи свої погляди, вчений формулює специфічний закон мережних структур, згідно якого відстань (або інтенсивність і частота взаємодії) між двома точками (або соціальними станами) коротша, коли вони обидві виступають в якості вузлів в тій чи іншій структурі, ніж тоді, коли вони не належать до однієї і тієї ж мережі [3].

Вітчизняні фахівці, Т. Носова, Н. Ушакова, дійшли висновку, що мережні структури розрізняються в залежності від сили зв'язку: сильні та слабкі; жорсткості зв'язків: жорсткі та гнучкі; стійкості: стійкі та нестійкі; за характером зв'язку: примусові та добровільні; прогнозованості поведінки: передбачувані та непередбачувані; за типом взаємодії: односторонні і множинні; за видами ризиків: контрактні та системні [5, с. 109].

Слід зазначити, що незважаючи на інтенсивний розвиток мережних відносин, фірми повільно накопичують потенціал, притаманний мережній економіці, не розвивають систему знань, спрямованих на інноваційне вирішення проблем, що накопичилися, слабо використовують можливості самоврядування і саморегулювання, не формують управлінські команди, адекватні вимогам мінливої економіки. Основою стратегічного управління мережею стає акцент на досягнення стійкої конкурентної переваги, яка підтримується і розвивається завдяки інтегрованому взаємодії самостійних бізнес одиниць. На перший план виходить управління процесами, а не

окремими функціями, що в свою чергу актуалізує завдання формування колективного конкурентної переваги перед усіма суб'єктами ринку. На цьому тлі відбувається структурування ринків, яке виникає на основі добровільного та сталого співробітництва ряду господарюючих суб'єктів. Ця співпраця набуває форми спільного підприємництва, різних контрактних і субконтрактних відносин, франчайзингових схем, інших інтегрованих об'єднань, де дії плануються і управляються спільно.

2.2. Особливість мережної організації бізнесу

Мережні організації – це гнучкі горизонтальні управлінські структури, що функціонують за рахунок загальної ресурсної бази, в якій ключовим є інформаційний ресурс, і найбільш вдало поєднують формальні і неформальні процедури для координації та узгодження діяльності фірм-учасників мережі. Різні національні економіки воліють різні форми мережних організацій. Так, в економіках індустріального типу (в тому числі в соціалістичній) домінували вертикальні мережні моделі, тобто ієрархічні структури, утворені навколо великих виробничих ліній. У сучасних розвинених економіках такий тип відносин представлений мережами корпоративного бізнесу, в тому числі транснаціонального.

Особливість мережної організації бізнесу – орієнтація на використання всього потенціалу партнерів у процесі створення споживчої цінності замість зосередження всіх необхідних активів усередині однієї фірми. При цьому взаємодія з партнерами будується на використанні ринкових механізмів, а не адміністративних процедур. Ще у першій половині 1980-х років в працях Р. Майлза, Ч. Сноу, Г. Тореллі, К. Імаї і Х. Ітамі були розглянуті закономірності розвитку та основні характеристики мережних міжфірмових структур в контексті економічних проблем стратегії бізнесу. Так, Р. Майлз і Ч. Сноу запропонували класифікацію мережних структур, в якій виділили 3 основні форми: внутрішню, стабільну і динамічну:

- внутрішні і стабільні мережі найбільш прийнятні в зрілих галузях, де потрібні високі капітальні вкладення;
- динамічні мережі більше підходять для низькотехнологічних галузей з короткими циклами розробки продуктів і для країн, що розвиваються

високотехнологічних галузей (наприклад, електроніка і біотехнологія) [4, с. 98].

Внутрішня мережа припускає, що корпорація зберігає свої розміри, межі та число входять до неї компаній, однак вводить у внутрішньофірмову середу ринкові механізми. Тобто внутрішні підрозділи компанії починають працювати за ринковими, а не за трансфертними цінами і можуть продавати продукцію фірмам, що не входять в корпорацію.

Дослідники, вивчаючи поширення мережних форм організації бізнесу, виділяють декілька їх переваг. Таким чином перевагою є, наприклад, єдина асортиментна політика для кожного формату (наприклад, в торгівлі, супермаркет, мінімаркет, гіпермаркет і т.п.). При цьому поряд з розглянутими вище показниками ефективності мережного бізнесу можна виділити додаткові параметри. По-перше, необхідно взяти до уваги, що в структурі витрат на виробництво і реалізацію продукції частка умовно-постійних витрат у мережного, як правило, менше, ніж у немережних на 5-15%. По-друге, у мережних структур на 3-5% менше частка витрат на рекламу при виході на нові ринки. По-третє, мережний бізнес має на 60% більше середній дохід і на 8% більше завантаження площ. Як правило, вартість бізнесу в цілому при наявності мережного бренду підвищується в середньому на 30%. Серед переваг мережної організації бізнесу є те, що собівартість і ціна продукції мережі найдешевша та, як наслідок, конкурентоздатна. Мережна організація бізнесу, що сформована на відносинах, побудованих на прямих рівноправних зв'язках, характеризується незначною потребою в формальних організаційних структурах, високою швидкістю здійснення подій, а також гранично розосередженим, інноваційним і гнучким виробництвом. Зазначені аспекти, з одного боку, ускладнюють державний контроль економічних відносин, особливо в частині здійснення оподаткування, а з іншого боку, висувають здатність до створення та впровадження нововведень як визначальну складову економічного спіху.

Разом з тим, незважаючи на те, що мережна економіка має безліч переваг перед традиційним варіантом розвитку економіки, вона має і ряд недоліків, які необхідно враховувати, до числа яких слід віднести: відсутність регулюючої функції структури організації, складність забезпечення в умовах існування асиметрії інформації рівній інформацією всіх учасників

мережі, іноді нехтування інтересами складових мережі заради досягнення спільної мети, надмірна залежність від кадрового складу, надмірне ускладнення відносин, що впливає з різнорідності членів мережі, висока залежність як від ринку, так і від ресурсів.

Основним положенням в мережній організації бізнесу є те, що окрема фірма залежить від ресурсів, контрольованих іншими фірмами. Учасники мережі отримують доступ до цих зовнішніх ресурсів через свою позицію в мережі. Оскільки формування позиції займає якийсь час і залежить від накопичених ресурсів, фірма повинна її визначати і розвивати в контакт з партнерами в умовах мережі. Очевидно, ділові стосунки і, як наслідок, галузеві мережі є невловимим явищем, яке не так легко помітити сторонньому спостерігачеві. Щоб вступити в мережу з боку, треба, щоб інші дійові особи були зацікавлені у взаємодії, що вимагає ресурсів; також може виявитися необхідним, щоб кілька фірм адаптували свій спосіб ведення бізнесу. Структурні одиниці мережі пов'язані між собою в різних напрямках: фінансовому, технічному, соціальному, інформаційному, адміністративному, юридичному, просторовому і т.п.

Висновок

Мережні організації виникають у сферах, де координація між конкретними дійовими особами може принести значні прибутки і де умови швидко змінюються. Таким чином, мережні формати бізнесу передбачають, що основним об'єктом аналізу стає вже не фірма, а обмін між фірмами чи групами фірм, відхід від перманентних угод до тривалих ділових взаємовідносин.

Формування мережі створює для її учасників найкращі умови для використання загального потенціалу об'єднання. Але далеко не всі мережі ідеальні з точки зору менеджменту та досягнення соціально-економічних цілей з урахуванням Парето-ефективності. Навіть при самій гострої конкуренції у будь-якого виробника, постачальника є вибір серед різних бізнес-партнерів.

При цьому підприємствам необхідно оперативно відслідковувати всі зміни, що відбуваються на макро- та мікроекономічних рівнях унаслідок

розвитку мережної економіки, базуючись на знанні історії та тенденцій її розвитку. Ключовими завданнями підприємств у мережній організації бізнесу є такі: визначення суб'єктів взаємодії, оцінка їх значущості, більш детальне дослідження параметрів взаємодії, виявлення перспективних напрямів розвитку мережі та ролі окремих підприємств.

Література

1. Кастельс, М. *Информационная эпоха: экономика, общество и культура* [Текст]: учеб. пособие / М. Кастельс; пер. с англ.; под ред. О.И. Шкратана. – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
2. *Status Report on European Teletwork* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eto.org.uk/twork/tw97eto>. – 08.06.2012 р.
3. Кастельс, М. *Информационное суспільство та держава добробуту* [Текст]: навч. посібник / М. Кастельс, П. Хіманен. – К.: Ваклер, 2006. – 128 с.
4. *Стратегия гибкости* [Текст]: учеб. пособие / Г. Хэмел, К. Прахалад, Г. Томас, Д. О'Нил. – СПб.: Питер, 2005. – 384 с.
5. Носова, Т.Ю. *Институциональная конкурентоспособность иерархических и сетевых структур* [Текст]: монография / Т.Ю. Носова, Н.Г. Ушакова. – Х.: Харьковський гос. ун-т питання і торгівлі, 2011. – 175 с.

Надійшла до редакції 8.06.2012

Рецензент: д-р екон. наук, проф., професор кафедри економіки та фінансів **Э.В. Ковальов**, Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків.

РАЗВИТИЕ СЕТЕВОЙ ОРГАНИЗАЦИИ БИЗНЕСА

О.С. Маковоз

В статье проведено теоретическое исследование сущности понятий сеть и сетевая экономика. Осуществлен анализ содержания сетевой организации бизнеса. Большинство бизнес-единиц видят решение современных хозяйственных проблем функционирования в объединении различных компаний в те или иные виды сетей для наращивания потенциала. Охарактеризованы преимущества и недостатки сетевой организации бизнеса. Основным положением в сетевой организации бизнеса является то,

что отдельная фирма зависит от ресурсов, контролируемых другими фирмами. Структурные единицы сети связаны между собой в различных направлениях: финансовом, техническом, социальном, информационном, административном, юридическом, пространственном.

Ключевые слова: сеть, бизнес, глобализация, сетевая экономика, сетевые организации, сетевая организация бизнеса.

DEVELOPMENT OF THE NETWORK ORGANIZATION OF BUSINESS

O.S. Makovoz

In article theoretical research of essence of concepts a network and network economy is carried out. The analysis of the maintenance of the network organization of business is carried out. The majority business of units see the solution of modern economic problems of functioning in association of the various companies in these or those types of networks for capacity-building. It is described advantages and lacks of network organization of business. A substantive provision in network organization of business is that a separate firm depends on resources, controlled other firms. Structural units of a network are connected among themselves in various directions: financial, technical, social, information, administrative, legal, spatial.

Keywords: network, business, globalization, network economy, network organizations, network organization of business.

Маковоз Оксана Сергіївна – канд. екон. наук, старший викладач кафедри економіки та фінансів Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків, e-mail: makoksana@ukr.net.